

Ex quibus hoc epimythium colligit: « Quemadmodum igitur cœlestis serenitas quanto est lucidior, tanto est tranquillior; ita sapientis prosperitas esse debet moderatior, quanto major. » *Sep-timum* subdi. Sapiens.

21. QUONIAM MAGNA POTENTIA DEI SOLIUS, ET AB HUMILIBUS (nonnulli legunt perperam, ab hominibus) HONORATUR. — Ita legit S. Ambrosius, Græca Complutens. Roman., S. Augustinus in *Speculo*, Rabanus et alii passim, *q. d.* Ideo te summe humilia, et summam a Deo accipies gratiam, quia Deus summe humilitate honoratur; ideoque ea summe recreatur et delectatur: Deus autem honorantes se, quales sunt humiles, honorat, et sua grata cumulat. Ratio a priori est, quia Deus est summa celsitudo: huic autem proprie summa debetur humilitas. Unde S. Bernardus serm. 4 *de Nativ.*: « Propterea, ait, cœlitus annumeratur humilitas, quod hæc quasi propria virtus divinæ sit exhibenda majestati. Deus, ait idem lib. V *De Consider.* cap. v, amat ut charitas, novit ut veritas, sedet ut æquitas, dominatur ut majestas, regit ut principium, tuetur ut salus, operatur ut solus, revelat ut lux, assistit ut pietas. »

Aliter hæc dispungit et explicat Palacius: « Quia magna potentia tua, est Dei solius, *q. d.* O rector, videris tibi potens, et videtur hæc potentia esse tua? At falleris. Potentia est Dei solius: qui si vult te posse, poteris; si velit te nihil posse, etiamsi sit tua potentia summa, nihil poteris. Aufert enim ille spiritum principum. Terribilis est apud reges terræ. Quod cum multi reges testari possint, testatur magnopere tamen Nabuchodonosor, fenum sicut bos comedens. Ergo ne et te superbum a tua Deus magnitudine dejiciat, tu teipsum humilia. » Tu igitur si tenebras tuas, si tuas miserias, si tuum nihil videas et agnoscas, Dei lucem, Dei opes, Dei infinitatem profundissime honorabis. Græci codices in Complutensibus addunt: *multi excelsi et gloriosi, sed mansuetis revelantur secreta; et sic legit S. Ambrosius; Syrus, quia multa misericordie Dei, et humilibus arcana revelantur.* Sic et Arabicus. Quod apposite convenit rectoribus, quibus præcipue loquitur Siracides, ait Palacius. Vis igitur, o rector, o iudex, nosse mysteria et abstrusa, quæ tibi jura non manifestant? Humilis esto; quia excelsus Dominus et humilia respicit. Ipse est veritas; amat ergo veritatem humilitatis, falsitatem odit superbiæ. Nam, ut ait quidam Sanctorum: « Deus amat humilitatem, quia amat veritatem; humilitas enim est vera cognitio sui et Dei, superbia utriusque est ignoratio. »

Idem fuit estque sensus et praxis cæterorum Sanctorum et sapientum. Ita B. Virgo evecta ad solium divinitatis, cum Angelus ei promitteret quod conciperet pareretque Filium Dei, tanto magis profunde se humiliavit, ac humillime respondit: « Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. » Eadem ab Elisabetha sa-

lutata Mater Dei, illico hanc laudem non sibi arrogavit, sed in Deum reflexit: « Magnificat, inquit, anima mea Dominum; quia respexit humilitatem ancillæ suæ, » *Luce* 1. Salomon Dei oraculo declaratus mortalium sapientissimus: « Stultissimus, ait, sum virorum, et sapientia hominum non est mecum, » *Proverb.* xxx, 2.

Magnus ille Simeon Stylites, orbis portentum, « in tantis laboribus, inquit Theodoretus in *Historia Patrum*, cap. xxvi, tantaque rerum gestarum magnitudine et miraculorum multitudine, est tanta morum modestia ac moderatione præditus, ac si sit dignitate postremus omnium hominum. Præter modestiam autem et facilis ad eum patet aditus, et est affabilis et suavis, et respondet unicuique eorum qui loquuntur, sive opifex sit, sive mendicus, sive rusticus. » Hæc fuit certa nota et tessera ejus sapientiæ et sanctitatis.

S. Franciscus, sui ævi sanctissimus, dicitabat se maximum esse orbis peccatorem. Idem dicitent alii, adeoque veræ sapientiæ et sanctitatis certissimus index est vera humilitas, tantoque quis sanctior est et sapientior, quanto humilior; sicut ex adverso quo quis insipientior est et improbius, eo et superior. Beda in *Proverbiis* aureas has de humilitate habet gnomas:

Vitanda est superbia, quæ et angelos decepit, et o-
nes virtutes destruit.

Vera discretio non nisi vera humilitate acquiritur.
Quantum quisque in humilitate et castitate profecerit, tantum Deo appropinquabit.

Quanto altior gradus, tanto profundior casus.

Rectius sequuntur Agnum conjugati humiles, quam
virgines superbientes.

Vis ingens animi, nullius laude moveri.

Nazianzenus in carmin. *De Beatitudine*..

Felix, qui primos inter numerandus ovilis
Christicolæ, tacitus se tenet inter oves.

Idem in *Tetrastichis*:

Sit alta vita, non item alti spiritus:
Illud heabit, misere at hoc te deprimet.
Altus licet sis, te supra lex est tamen.

S. Bernardus serm. 45 *in Cant.*: « Rara avis in terris, aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimonia non excludi. » Idem, serm. 13 *in Cant.*: « Magna, ait, et rara virtus, ut magna licet operantem, magnum te nescias, et manifestam omnibus, tuam te solum latere sanctitatem; mirabilem te apparere, et contemptibilem te reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius judico. » Hæc ergo est vera animi celsitudo, hæc vera magnitudo, ut magnus cum sis, te ut parvum æstimes et geras. Hæc est summa dos et laus Prælati, ut præsit et regat cum humilitate. Unde Christus per omnia maximus: « Discite, ait, a me, quia mitis sum et humilis corde, » *Matth.* xi. « Itane, ait S. Augustinus tract. *De Virgin.*, magnum est esse parvum, ut nisi a te, qui magnus es, fieret, disci non posset? Ita plane: non enim aliter invenitur

requies animæ, nisi inquieto tumore digesto, quæ magna sibi erat, quando sana tibi non erat. »

Præces hujus humilitatis modosque eam assequendi assignat S. Basilius homil. 22 *de Humilitate*: « Quoniam pacto, ait, ad salutarem hanc animi humilitatem, perniciosam superbiæ elatione relicta, descendemus? Si perpetuo studium modestiæ exerceamus, etc. Vide ne in sermone arrogantiam usurpes sophisticam, neque dilectionem ostentes superbam; sed in omnibus splendori ac magnificentiæ detrahas, comis erga amicum, mansuetus erga domesticum, patiens erga temerarios, humanus erga humiles, patronus afflictis, invisens in dolore constitutos, in summa neminem contemnens: suavis in appellatione, alacer in responsione, dexter et expositus universis, neque tua ipsius celebrans encomia, neque alios qui hoc faciant subornans, neque inhonestam de proximo famam admittens, et virtutes tuas ac prærogativas, quantum fieri potest, obtegens, peccatorum vero gratia te ipsum accusans, nec exspectans, ut ab aliis reprehendere; ut idem facias quod justus, qui in principio sermonis seipsum accusat; et sis qualis erat Job, quem non puduit urbis tumultuationem, propriam contra se deprædicare ruinam. Ne sis increpando molestus ac severus; neque statim, aut cum animi commotione quemquam reprehendas (resipit enim hoc contumaciam quamdam); neque propter modica delicta condemnes aliquem, quasi rigidus juris exactor; sed eos, qui deliquerunt, complectare, et spiritualiter instruas, quemadmodum admonet Apostolus, considerans te ipsum, ne et tu tenteris. Et tantum studii impendas, ne apud homines gloriosus habere, quantum impendunt alii, ut glorificentur, siquidem Christi memor fueris. At Prælati es aliis, et homines te glorificent, Par esto subjectis, non tanquam dominans in cleris, ut Apostolus inquit; neque sæcularibus principibus te conformes; qui namque primus esse accepit, omnium hominum servum esse jubet Christus. »

Denique nihil est quod nos ita hominibus gratos ac Deo faciat, quam si vitæ merito magni, humilitate infimi simus, ait S. Gregorius. Unde Cassianus, *Collat.* xv, cap. vii, docet charismatum virtutem non in mirabilibus, sed in humilitate consistere, quæ, ait, est « omnium magistra virtutum, cœlestis ædificii firmissimum fundamentum, donum proprium et magnificum Salvatoris. » Et S. Hieronymus vel potius S. Paulinus *Ad Celantiam*: « Nihil, inquit, habeas humilitate præstantius, nihil amabilius; hæc est enim præcipua conservatrix, et quasi custos quædam virtutum omnium; nihilque est quod nos ita et hominibus gratos ac Deo faciat, quam si vitæ merito magni, humilitate infimi simus. Propter quod Scriptura dicit: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam. »

Moraliter hæc Religiosis in Religione vetera-

nis, et studio virtutis ac meritorum magnis congrue accommodat Faustus Regiensis *Instruct. ad monachos*, quæ habetur in Appendice *Biblioth. SS. Patrum*: « Quanto plus proficimus, inquit, tanto plus humiliemur; quia quanto plus humiliati fuerimus, tanto plus proficimus. Nullus tibi senior tam indoctus appareat, ut pulet quod eum non deceat obedientia, quæ Deum decuit. Humilitas enim atque obedientia in junioribus adhuc necessitas, in senioribus jam dignitas est. Ille bene proficit, ille bene consummat, qui quotidie sic agit, quasi semper incipiat. Quamobrem augmenta meritorum, incitamenta esse perfectorum Scriptura pronuntiat. Vide sequentia.

Illustre exemplum, imo speculum, hujus humilitatis et mansuetudinis fuit S. Franciscus, qui proinde per eam, gratiam et gloriam Dei, angelorum et hominum est adeptus. Nam primo, per eam adeo possedit terram cordis et corporis sui, ut illa mansuetudine hæc animi planè imbuta, subjiceret se spiritui ad omnes labores et poenitentias: quare caruit lucta carnis et spiritus; atque ut animus ejus erat angelicus, ita et corpus erat quasi angelicum.

Secundo, per eam accessit ad primævam innocentiam, quam habuit Adam in paradiso, ut animalia etiam fera eum quasi herum agnoscerent, imo ab eo se cicurari et mansuefieri sinerent. Oves et agni eum quasi fratrem ambiebant. Volucres cœli eum concionantem tacite, caputque submittentes audiebant, nec recedebant, nisi accepta benedictione. Eugubii lupus vastans regionem, adeo cicur ab eo effectus est, ut pacto a S. Francisco inter ipsum et cives unito, scilicet, ut lupus nil noxæ inferret, cives vero eum alerent, firmiter steterit, ac quotidie in urbem veniens alimoniam promissam petiturus, nulli prorsus noceret, idque per integrum biennium præstitit.

Tertio, quod homines feros et barbaros mansuefecerit. Plures prædones sua lenitate et charitate ad poenitentiam, et ad sui sequelam converterit. Inter quos insignis fuit conversio prædonis in monte Alverniæ, qui rupem quamdam instar castris insederat, quo omnes prædas et spolia quasi ad asylum convehabat. Hic minitans dira S. Francisco, ab eo adeo placide et suaviter exceptus fuit, ut prædo ejus consortio frui, et cum eo habitare postularit; ubi visa ejus sanctitate conversus, ab eo in Ordinem suum recipi petiit et impetravit; cumque alii eum F. Lupum appellarent, S. Franciscus eum F. Agnellum nominavit; quia ex lupo mutatus erat in agnum, juxta illud *Isaiæ* xi: « Habitabit lupus cum agno, et puer parvulus minabit eos. » Assisii magnæ erant turbæ inter episcopum et urbis consules. Ille interdixerat his sacra; hi interdixerant illi omne commercium, ut nihil illi suisve venderetur, aut vicissim ab eis emeretur. S. Franciscus misit e suis Religiosis, qui urbis proceres

ducerent ad episcopum, ac coram utrisque con-
derent hocce versus: «Lauderis, mi Domine,
propter illos qui pro tuo amore offensas dimit-
tunt, et patienter sustinent tribulationem et infir-
mitatem. Beati illi qui in pace sustinuerunt, quia
a te altissime coronabuntur.» Jussa peregerunt
Religiosi, ac velut Dei præcentores alternis hoc
carmen choris cecinerunt. Et ecce illico episcopus
et proceres quasi exantata ira in mutuos rue-
runt amplexus, utrimque veniam a se mutuo ex-
poscentes; nimirum, Deus per S. Franciscum huic
concentui occutam imperiit virtutem mansuefaci-
endi animos tam ægros et sibi invicem offensos.

Denique adeo induit mansuetudinem Christi di-
centis: «Discite a me, quia mitis sum et humilis
corde,» ut Christus quinque vulnerum suorum
stigmata ejus manibus, pedibus et lateri impres-
serit, quibus ipse in Christum crucifixum trans-
formatus et transfiguratus videbatur. An non hæc
ingens gloria S. Francisci tam mansueti? Hinc et
rebus inanimis quasi animatis imperabat. Unde,
cum canterium ipsi inureretur ferro candenti, illi
imperans, nullum sensit ardorem aut dolorem:
quocirca ipse solem, lunam, stellas cæterasque
creaturas, quin et mortem morbosque vocabat
fratres et sorores, ac cum illis quasi frater cum
fratre agebat.

22. ALTIORA TE NE QUÆSIERIS. — Hæc sententia
apte coheret cum humilitate, de qua sermo præ-
cessit, imo quasi conclusio educitur ex eo quod
Græca præmittunt: *Multi sunt excelsi et gloriosi,
sed humilibus* (S. Ambrosius, *mansuetis*) *revelan-
tur mysteria, q. d.* Noli superbe altiora te quæ-
rere, quia non superbe, sed humilibus ea reve-
lantur. Hinc sumptum est illud Hebræorum pro-
verbium: *מכך אל תדרש במופלי* *bemophele mim-
mach al tidros*, id est, *difficiliora quam pro te ne quæ-
ras*; vel, *occultum a te ne inquiras*. Unde suspicor
ita hebraice hic in avi Siracidis textu exstitisse.
Sensus est, *q. d.* Noli curiose scrutari quæ Deus
tibi occulta esse voluit, hoc est, res abditas et a
natura ipsa involutas. Huc pertinet illud Hebræo-
rum dictum: «Non licet interrogare quo consi-
lio, quamve ob causam Creator hoc vel illud fe-
cerit. Ne curiose inquiras in facta Dei.» Nam om-
nia facit sapienter, tametsi ea lateant sapientes.
Ab humilitate conversandi Siracides transit ad hu-
militatem discendi et sapiendi. Græca Complut.
addunt *ἀνοσιβήτως*, id est, insipienter, inconside-
rate, imprudenter; sed alii codices id demunt,
idque per se in *ἄ* altiora intelligitur. Legit Inter-
pres *ὑψηλότερα*, id est, altiora; atque ita legit S. Cy-
prius, lib. III *Testimon.*; S. Augustinus in *Spe-
culo*, et Alexander episcopus Alexandrinus apud
Theoderetum, lib. I *Histor.*, jam legunt *καλεστώτερα*,
id est, *difficiliora*; alii, *βασιτώτερα*, id est, *profundiora*;
Syrus, *duriora* vel *asperiora*; S. Ambrosius initio
cap. citati legit: *Difficiliora te ne quæras sine sensu,
et fortiora te ne exquiras cum stultitia, q. d.* Diffici-
liora se quærere, est insensati et stulti.

Nota pronomen *te*; quod enim te est altius,
potest non esse altius me, et vice versa. Unde
Tigurina vertit: *Difficiliora, quam quibus par sis,
ne quæras*. Explicat id Paulus dicens: «Non
plus sapere quam oportet sapere; sed sapere ad
sobrietatem, et sicut unicuique Deus divisit men-
suram fidei,» *Roman.* xiii, 3. Unde Arabicus ver-
tit: *Ne quæras id quod eminet supra vires tuas;
et ne inquiras id cuius tibi difficilis est consecra-
tio*; additque: *etsi præfectus fueris in aliqua
præfectura, indulge libens*. Sicut enim altius est
aure velle videre, oculo velle audire, pede velle
transcendere caput; commensum vero est auri
audire, oculo videre, pedi ambulare: ita altius
est idiotæ velle scrutari astrorum ordines et cur-
sus; id vero commensum est astrologo, nisi mo-
dum excedat, ut illa quasi digitis suis dimetiri
velit. Altius est rustico investigare causas nivis,
grandinis, ventorum; id vero commensum est
Physico. Altius est laico disputare de subtilibus
mysteriis et controversiis fidei; sed id commen-
sum est Theologo. Unde S. Basilius, cum Demos-
thenes arte cocus, secta Arianus, secum vellet de
sanctissima Trinitate disputare, et arianismum
propugnare, apposite eum repulit dicens: «Hodie
vidimus Demosthenem insulsum et infantem.
Tuum est, o Demosthenes, pulmenta, decoquere,
non de Theologia disserere.»

Altiora ergo quærunt, qui ea quæ suum sta-
tum et captum transcendunt, curiose scrutantur;
qui indagant ea quæ per lumen rationis, vel na-
turale, vel supernaturale, indagari nequeunt; ut
qui cingaros consulunt de fortuna et sorte sibi
obventura; qui interrogant sagas et magos vel
astrologos de eventibus futuris, vel præteritis,
aut presentibus arcanis et occultis: hæc enim
eorum captum superant, sed commensa sunt
prophetæ et spiritui prophætico. Insuper, qui cu-
riose indagant an sint prædestinati a Deo, alia-
que Dei consilia et secreta scrutantur, contra quos
detonat Sapiens *Proverb.* xxv, 27: «Qui scrutator
est, inquit, majestatis, opprimetur a gloria.» Et
Apostolus *Rom.* xi, 33: «O altitudo divitiarum
sapientiæ et scientiæ Dei! Quam incomprehensi-
bilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus!»
Et S. Fulgentius, lib. *De Incarnat.* cap. xxviii: «Quod
inquit, interrogant isti de Deo, dicentes: Cur ergo
non facit omnes homines velle credere, cum non
sit personarum acceptio apud Deum? Scire de-
bent hoc in illis altioribus positum, a quibus
S. Scriptura humanæ curiositatis arcet audaciam:
Altiora te ne quæsieris, fortiora te ne scrutatus
fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita
semper.» Et S. Fulbertus Carnotensis, epist. 1
ad Adeodatum (exstat tomo III *Biblioth. SS. Pa-
trum*), sub initium: «Altiora te ne quæsieris, etc.;
incomprehensibilem enim, inquit, divini consilii
altitudinem sapientia humana puro cognitionis
intuitu comprehendere non potest.» Denique,
qui mysteria SS. Trinitatis, divinitatis et humani-

tatis Christi nimis profunde et sublimiter, vel
subtiliter scrutari volunt. Unde Nyssen de Vita
Mosis: «Altiora te ne quæsieris;» hoc est, inquit,
«noli ossa Christi conterere: non enim egres scien-
tia ipsorum.» S. Augustinus vero, lib. *Contra Pris-
cillian.* ad Orosium cap. xi, tom. VI, quærenti
an sol, luna et sidera rationales habeant spiritus,
sintque animata, respondet: «Altiora te ne quæ-
sieris,» etc., «ut magis in istis temeraria præsump-
tio, quam cauta ignoratio culpanda videatur.»
Evo enim S. Augustini multi sectantes Platonem
censebant astra esse animata: jam constat ea esse
inanima.

Rursum hæc sententia, cum sit generalis, mul-
tis aliis aptari potest, ut politiæ, *q. d.* In politia
noli altiora te quærere, v. g. cur rex, princeps,
aut magistratus hæc illave sanciat aut faciat; ha-
bet enim rationes altiores et universaliores, quas
tu ignoras. Rursum statui et professioni, *q. d.* Noli
statum et professionem tuam excedere, ut cum sis
plebeius, velis haberi nobilis; cum sis chirurgus,
velis agere medicum; cum sis opifex, velis agere
doctorem; cum sis graminaticus, velis agere
Theologum. In quos exstat parcemia Hebræorum
lib. *Sanhedrin*, cap. ult.: «Camelus abiit, ut cornua
quæreret; et aures, quas habebat, amputaverunt
ei.» Qui enim indebita ambit, debita amittit; qui
altiora postulat, congruis privatur; qui aliena in-
vadit, propriis mulctatur.

ET FORTIORA TE NE SCRUTATUS FUERIS. — Idem
dicit. Græca addunt, *ἐν ἀπιστοσύνη*, id est, *in insipientia*,
quasi significet, id esse insipientis; aut non
omne horum scrutinium se vetare, sed tantum
nimis curiosum, insipiens se vetare, sed tantum
vocat sublimiora, altiora, statum et captum exsu-
perantia. Hinc Tigurina vertit, *ne scrutaris stulte
quæ vires tuas superant*; Syrus: *quæ validiora sunt
te, ne investiges*. Hebraice enim *גָּבַר gabar*, id
est, esse fortem, roborari, significat prævalere,
vincere, superare, transcendere. Unde *Psal.*
cxxxviii, vers. 6: «Mirabilis facta est scientia tua
ex me, confortata est,» id est, prevaluit, vicit
me; «hinc non potero ad eam» pertingere. *Gen.*
xlix, 26: «Benedictiones patris tui confortate
sunt benedictionibus patrum ejus,» *q. d.* Bene-
dictiones Jacobi prævaluerunt, et superaverunt
benedictiones Isaaci et Abraham patrum tuorum.
Vide ibi dicta. Hebræi ergo difficiliora et captum
exsuperantia vocant fortiora, duriora, altiora,
profundiora.

Aurea est gnome S. Augustini lib. *De Beata Vita*,
ex Terentio: «Cum non possis esse quod velis,
velis id quod possis.» Talis est et illa vulgo trita:
«Asinum agas, si equum agere nequeas;» et
illa: «Tue te pede metire. Ne sutor ultra crepidam.
Tua sorte contentus vive;» et illud Arabi-
cum, *Centuria* 1, n. 96: «Quando non evenit tibi
quod vis, velis quod evenit.» Maximus, *serm.* 22,
et Antonius in *Melissa*, part. II, *serm.* 77, narrant
Thaletem in cælum suspicientem, et astra con-

templantem, lapsum in foveam irrisum a vetula,
dicitante, «merito id illi accidisse, qui cum,
quod ante pedes esset, ignoraret, cælum contem-
plaretur, ut cognosceret.» Quo spectat illud Pa-
cuvii: «Quod ante pedes est, nemo spectat; cæli
scrutantur plagas.» Euclidem vero rogatum a
quodam «quales essent dii, quaque re maxime
gauderent,» respondisse: «Ego cætera nescio,
at curiosos illis odio esse certo scio.» Memora-
bile est quod scribit Laertius lib. VI *De Platone*,
scilicet eum ideas suas prædicantem, easque no-
vis vocabulis appellentem *menseitates et cyathita-
tes*, per quas voces intelligebat species mensæ
et cyathi, irrisum a Diogene dicente: «Mensam
ac cyathum video, menseitatem et cyathitatem
non video;» sed Platonem acute ei in os reges-
sisse: «Non mirum, nam oculos habes quibus
cernuntur cyathi ac mensæ; mentem vero non
habes, qua cernuntur menseitates et cyathitates.»
Sequitur:

SED QUÆ PRÆCEPIT TIBI DEUS, ILLA COGITA SEMPER
(pro *semper*, Græce est *πάντα*, id est *sancte*, et ita
legit S. Ambrosius), ET IN PLURIBUS OPERIBUS EJUS
(vestigandis et perscrutandis) NE FUERIS CURIOSUS.
— Syrus: *Id quod proposuerunt tibi intellige, et
ne sit tibi confidentia in occultis.* «Curiosus, ait
S. Augustinus *De Utilit. credendi*, est qui avide
scrutatur ea quæ ad se non pertinent; studiosus
vero, qui diligenter perquirat ea quæ ad se atti-
nent.» Hoc utilissimum est dogma, hæc vera est
sapientia, hæc praxis virtutis, hæc via ad felici-
tatem et beatam æternitatem.

Idque adeo est clarum, ut idem lumine natu-
rali viderint et docuerint Gentilium philosophi.
Maximus, *serm.* 36, citat Socratem, qui, rogatus a
curioso quid ageretur apud inferos, eum irridens
dixit: «Nec ego apud inferos fui, nec quemquam
illinc reversum allocutus.» Hinc Socrates curio-
sis illud Homeri semper ingerebat: «Ædibus in
nostris, quæ prava, aut recta gerantur.» Idem,
teste Laertio et Gellio, auditores ab exacta cog-
nitione Astrologiæ, Physiæ, Geometriæ et rerum
ultramundanarum traducebat ad studium Ethicæ,
dicens: «Quæ supra nos, nihil ad nos.»
Ethica vero ad nos pertinet, quia facit ut nobis
ipsi noti simus, utque rem domesticam aut pu-
blicam utiliter administremus. Rursum Maximus
et Antonius, locis citatis, citant illud Demonactis,
qui, interrogatus an mundus esset animatus, et
rursus an globosus, respondit: «Vos de mundo
solliciti estis, et vestram ipsorum immunditiam
non curatis.» Idem intuitus duos philosophos
indoctos, curiosos, et insulse inter se disceptan-
tes, inquit: «Uter stultior, qui mulget hircum,
an qui cribrum supponit?» Ita Lucianus in *Vita
Demonactis*.

Divinius noster Thomas Theodidactus, *De Imita-
tat. Christi*, lib. I, cap. III: «Quid prodest, ait, ma-
gna cavillatio de occultis et obscuris rebus, de
quibus nec arguemur in judicio, quia ignoravi-

Gnomæ
de vitan-
da curio-
sitate.

mus? Grandis insipientia, quod neglectis utilibus et necessariis, ultro intendimus curiosis et damnosis. » Et inferius: « Certe adveniente die iudicii, non quæretur a nobis quid legimus, sed quid fecimus; nec quam Lene diximus, sed quam religiose viximus. »

23. NON EST ENIM TIBI NECESSARIUM EA, QUÆ ABSCONDATA SUNT, VIDERE OCVLIS TUIS. — Tigurina: *Non opus est ut oculis tuis arcana pervideas. Est liptote, sive miosis; minus enim dicitur, et plus significatur. « Non est tibi necessarium, » imo non decet, non expedit, turpe est, irrationale et sæpe factu impossibile. Denique incivile, est et rusticum, avertere oculos ab his quæ Deus nobis vult revelare, et convertere ad ea quæ voluit occultare. Argute Ægyptius ille bajulus, gestans quiddam velis opertum, cuidam curioso seiscitanti quid portaret: « Ideo, inquit, obvelatum est, ne scires; cur vero vestigas quod occultatum est? » Gorgias, rogatus a quodam cur fabæ ventrem inflent, cum ignem non inflent: « Istud, inquit, tibi dispiciendum relinquo; cæterum scio, terram adversus huiusmodi homines producere ferulas. » Idem audiens quemdam argute de antipodibus disserentem, irridens eum, ostensis in puteo hominum umbris, quæsit « num illos antipodes putaret? »*

24. IN SUPERVACUIS REBUS NOLI SCRUTARI MULTIFLICITER. — Græca Complutens. et S. Ambrosius legunt, *in supervacuis λόγων*, id est, *sermonum* (Romana, *εργων*, id est, *operum*) tuorum ne sis curiosus; Syrus, *et in reliquo operum ejus, ne fias difficilis*; Tigurina: *Plura negotiis tuis ne cura, nec supervacua, scruteris multifariam.* Græcum enim *μη περιεργάζου* significat primo, ne sis curiosus; secundo, ne nimis sis sollicitus, vel anxius; tertio, ne nimis elabora, ne satage, ne nimis te fatiga, ne inaniter labora. *Περιεργία* enim est curiositas, superflua anxietas, et velut diligentiae redundantia, molestia, supervacua operositas. Hinc *περιεργός* est curiosus, laboriosus, difficilis, supervacaneus, ambitiosus, ardelio, nimium sollicitus, nimium affectatus. Hoc Latini prisci vocarunt *satagere*. Unde Quintilianus, lib. VI, cap. IV: « Afer, ait, venuste Manlium Suram multum in agendo discursantem, salientem, manus jactantem, togam dejicientem, et imponentem, non agere dixit, sed satagere. » Supervacua ergo, sive superflua opponit necessariis, quæ Deus cuique præcepit, q. d. *Necessariis, puta, præceptis Dei cognoscendis et perficiendis intende, totumque cor et tempus applica; utrumque illis vix sufficiet, ut aliis vacare non liceat, nec libeat; quare omitte supervacua, id est, non necessaria, inutilia, vana, curiosa; in his enim inutiliter, otiose et vane expendes tempus, mentem, operam et aborem; ac proinde omnia hæc perdes, quæ si necessariis impendisses, ingentia bonorum tum temporalium, tum æternorum, puta meritorum gratiæ et gloriæ, lucra tibi comparasses. Arabi-*

cus hæc applicat ad secreta principum; vertit enim, *ne perscruteris omnia opera principis.*

Sapienter Plutarchus lib. *De Curiositate*: « Venefores, inquit, non sinunt canes aberrare, et quemlibet odorem persequi; sed loris retrahunt revocantque olfactum illorum, servantes purum et integrum officio peculiari, ut acrius inhæreant vestigiis, juxta illud:

Naribus inquirens vestigia summa ferarum.

Sic oportet, inquit, et curiositatem ad quidvis spectandum audiendumve excurrentem atque oberrantem cohibere ac retrahere, quo servetur ad utilia. » Præclare S. Gregorius, homil. 36 in *Evangel.*: « Grave, inquit, curiositatis est vitium, quæ dum cujuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit, ut aliena sciens se nesciat; et curiosi animus quanto peritus fuerit alieni meriti, tanto fiat ignarus sui. » Quamquam Siracides hic proprie agit de curiosa scrutatione operum Dei, non morum proximi. Sapienter S. Augustinus, epist. 3 ad *Volusianum*: « Demus, inquit, Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. » Vide eundem, epist. 56 ad *Dioscorum*, qui ei curiosas e Ciceronis philosophia questiones proposuerat; ubi sub initium sic ait: « Ego autem vellem te abripere de medio deliciosarum inquisitionum tuarum et constipare inter curas meas, ut vel disceres non esse inaniter curiosus, vel curiositatem tuam cibandam atque nutriendam imponere non auderes eis, quorum inter curas vel maxima cura est reprimere ac refrenare curiosos. »

25. PLURIMA ENIM SUPER SENSUM HOMINUM OSTENSA SUNT TIBI. — Syrus, *quia quod plus est te, ostensum est tibi*; Tigurina, *nam plura quam pro humano captu, tibi sunt patefacta.* Sensus ergo significat captum, intellectum et vim cognoscendi; hanc enim significat Græcum *ὀψεσις*. Unde S. Ambrosius legit, *plura enim intellectu ostensa sunt tibi*. Est nova ratio, cur vitanda sit curiositas. Dupliciter hæc sententia accipi potest. *Primo, q. d.* Deus multas res naturales et supernaturales, necessarias et utiles, quæ captum nostrum superant, nobis ostendit et revelavit, ut illis ingenium occuparemus, ne illud supervacuis et inutilibus applicaremus. Illis ergo scrutandis ipsum impendamus, nec ad supervacua frustra, curiose, inutiliter et noxie transcendamus. Favet Arabicus, qui vertit, *elatus namque es supra id quod superius te est.*

Secundo, q. d. Deus multa creavit et creando ostendit, quæ captum nostrum superant; ea ergo scrutari velleque capere, est impossibile: relinquamus ergo ea captui angelico, vel intellectui divino. Ideo enim fecit et ostendit hominibus ea quæ, id est, quorum causæ, proprietates, effectus hominum captum superant, ut eis demonstret suam omnipotentiam et omniscientiam tantum hominum captum et facultatem transcendere, quantum sua deitas et majestas creatam naturam,

et humanitatem mentemque nostram transcendit. Sic Mathematici hoc ævo per dioptram et studiosas observationes multa notarunt in cælis, quæ Aristoteli et veteribus fuere incognita, ut Venerem et Mercurium moveri circa solem, et nunc supra solem esse, nunc infra; Jovem habere quatuor stellas minores, quæ circa ipsum moventur, aliæ aliis celestibus; Saturnum habere duas sibi similes, ideoque pallidas; Venerem instar lunæ crescere et corniculari, quod ego ipse per dioptram clare conspexi. De Marte dubitant. Solem et lunam tradunt per intervalla habere maculas, quæ crescant, moveantur et dividantur, ac nunc appareant, nunc evanescant, quas pariter ego ipse conspexi. Cometem qui apparuit anno Domini 1618, die 29 augusti, ex ingenti ejus in regionibus quantumvis distitis parallaxi, sine mutatione, contenderunt multi non fuisse in aere, sed in æthere supra lunam. Omitto stellas novas subinde in cælo apparentes, ac deinde disparentes, qualis fuit illa in Cassiopeia, quæ apparuit anno Domini 1572, quæque omnium Mathematicorum oculos excivit, et ingenia exercuit, imo obstupescit. Quæ phenomena multos modernos Philosophos et Mathematicos movent, ut opinentur cælos esse fluidos, non solidos; inde enim mutationes has, maculas novasque stellas recipere. Prudenter Cato in *Distichis*:

Mitte, ait, arcana Dei, cælumque inquirere quid sit;
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia, cura.

Simile est in *Meteoris*: quis enim Physicus claram de causam, cur enephas domos et naves ex uno loco in alium transferat? cur turbo in orbem rotetur, omnesque res secum in orbem rapiat? cur venti sint statim, nunquam flent ab Oriente potius quam ab Occidente, alias ab Occidente vel Meridie potius quam ab Oriente et Occidente? cur iris semper sit tricolor, et una alteri concolor? Simile est in virtutibus lapidum et gemmarum. Quis enim de causam, cur magnes, etiamsi in mille partes secetur, semper altera sui parte polum unum, altera adversum respiciat?

Multo magis captum nostrum superant mysteria fidei et Theologiæ, ut mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, peccati originalis, quo peccatum, quod commisit Adam, posteris omnibus et singulis imputatur, eisque fit personale et proprium. Audi S. Athanasium in tract. *De Salut. advers. Christ.*: « Non enim, inquit, fides de re evidenti concepta fides dici poterit; sed fides est, quæ de impossibili possibilitate, et robur in imbecillitate, et patibile in impatibili, et corruptionem in incorruptibilitate, et mortale in immortalitate, et in paucitate magnitudinem credit. »

S. Thomas Aquinas post mortem in gloria apparens Reginaldo socio suo, ab eoque rogatus, ut jam beatus dissolveret questionem illam, de qua toties in vita disputarat: An Deus a Beatis

videretur per speciem, an sine specie? eam solve-re noluit, sed ambigue respondens ait: « Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum. » Vide S. Gregorium Nazianzenum *orat. 34*, ubi non tantum Deum, sed et Dei opera nobis incomprehensibilia esse ostendit: « Quo pacto, inquit, terra firma et immota consistit? ejus rei adminiculo fulcitur? etc. Quis tantam aquarum molem conjunxit? Qui fit, ut mare, cum fluvios omnes excipiat, non exuberet? Qui fit, ut tantum elementum arenam pro termino habeat? Possuntne hoc expedire Physici, ac vere cyatho mare (quod S. Augustino de SS. Trinitate scribere meditati angelus specie pueri objecit), hoc est, res tantas ingenio suo, metientes? » Plura vide apud Damascenum lib. I *Parallel.* cap. III.

26. MULTOS QUOQUE SUPPLANTAVIT SUSPICIO ILLORUM, ET IN VANITATE DETINUIT SENSUS ILLORUM. — Quinque rationibus ostendit altiora non esse scrutanda. *Prima*, vers. 23, quoniam necessariis, puta præceptis Dei, toti intendere debemus; mens enim illis scrutandis et perficiendis vix sufficit, etiamsi tota eis intendat. *Secunda*, vers. 24, quia abscondita sunt. *Tertia*, vers. 25, quia supervacua sunt. *Quarta*, vers. 26, quia sensum et captum nostrum superant. *Quinta*, est hoc versu ab effectu et pernicie, quam afferunt, nimirum, quod multos supplantent et in vanitate detineant.

Pro *supplantavit*, Græce est *ἐνδύσσει*, id est, *implanavit*, uti legit S. Augustinus in *Speculo*, hoc est, *decepit et dejecit*, quod Noster vertit, *supplantavit*; *πλανίω* enim idem est, quod *seduco*, impono, in errorem induco, decipio, planum ago et impostorem, eludo, fallo, in transversum ago, dejicio, supplantio. Sensus est, q. d. *Suspicio et opinio de rebus altioribus et captum transcendentibus, multos decepit et supplantavit; suspicati enim sunt et opinati se intelligere et capere ea, quæ non capiebant, nec capere poterant; quare in errores graves, quibus se et alios perdididerunt, corruerunt. Tales fuere Philosophi, qui multa insulse, false et erronee de Deo, de beatitudine, de virtute senserunt et docuerunt; qui dicentes se esse sapientes, vani et stulti facti sunt, ait Apostolus *Roman. 1*. De quibus proinde vere dixit S. Prosper *Contra Collatorem*, pag. 147: « Ut quidam dixisse fertur: Absque sole, reliquorum siderum causa, perpetuam noctem habituras terras: sic universa exposita viribus naturalibus ad comprehendendam veritatem. præ divina veritate tenebræ sunt atque caligo: cujus in solo verbo Dei explicatur doctrina et traditur, ac contingit cognitio atque scientia. » In eosdem hanc paræmiam jaciunt Hebræi: « Descenderunt in profundum maris, et eduxerunt testam. » Sicut enim urinatores in mare se demergentes ad querendum merces pretiosas, pro iis sæpe educunt testas e quisquiliis: sic Philosophi scrutantes sapientiam, nugas et errores repererunt. Vide S. Eucherium,*

epist. ad Valerianum, et Franciscum Valesium, De Philosoph. sacra cap. LXIV.

Unde hæc sententia in Græco sic habet, *multos enim implanavit suspicio ipsorum, et cogitatio mala labefecit sensus illorum*; S. Ambrosius, *multos supplantavit suspicio illorum vana, et cogitatio prava labefecit sententiam eorum*; Tigurina, *multos enim decepit vana sua opinio, et conjectura sensus sui prava labefactavit*. Græcum enim *ὑπόληψις* explicatur per *ὑπόνοιαν*; jam *ὑπόνοια* significat cogitationem, opinionem, suspicionem, conjecturam; hæc apposite labefactavit *διάνοιαν*, id est, mentem, sensum, sententiam eorum. Quare patergia est Hugonis explicatio: « Verbum *suspicio*, inquit, est sursum aspicio: nomen *suspicio*, est nimis alta scrutatio, » q. d. Qui nimium suspicit, et altiora se scrutatur, facile decipitur. Nil tale enim significat *περίληψις*, vel *ὑπόνοια*. Unde Arabicus: *Videō homines diversos, et opinio mala seducit cor sævum in pravitate finis illius*; Syrus: *Quia multæ sunt cogitationes hominum, et apparentiæ malæ errare faciunt*.

Sic quot quantosque hodie implanavit alchymia, qui, ut invenirent lapidem philosophicum, quo argentum et metalla converterent in aurum, distillando exhausserunt suas opes, labores, annos et vitam casso et irritò conatu? Quot ingenia frustra desudarunt in inveniendâ quadratura circuli? Denique hinc orti sunt omnes errores et hæreses, quod scilicet novatores curiosos supplantet sua suspicio, id est, opinio, quam quisque sibi format et concipit, non fides, quam sacre Litteræ docent: « Curiositas, ait S. Augustinus tract. 97 in Joannem, invenit hæresim. » Et Tertullianus, lib. De Præscript. adversus Hæret.: « Hæresis, ait, a Philosophia subornatur; inde æones et formæ nescio quæ, et trinitas hominis apud Valentinum: Platonius fuerat, » etc. Unde Philosophos vocat patriarchas hæreticorum. Quocirca sapienter Urbanus Pontifex ad Carolum, ut habetur Dist. 37: « Non in Dialectica, inquit, placuit Deo servare populum suum; regnum Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonum. » Et S. Nilus Instit. ad Monach.: « Curiosus, inquit, noli scrutari; sed crede tantum, et adora. » Vere Sapiens cap. IV, 12: « Fascinatio nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum. » Nimia enim scrutatio mentem hebetat, sicut nimia lux oculos excæcat. Unde Artemidorus, lib. I Onirocrit. cap. XXVIII: « Notus, ait, est mihi quidam, qui visus est sibi tres oculos habere, et cæcus factus est. »

Moraliter suspiciosi, quales sunt timidi et melancholici, in multis errant et delirant, quia suspicantur timida et tristia, quæ illis suggerit timor et atra bilis. Vere S. Eucherius, epist. ad Valerianum: « Si vis, ait, esse verax, suspicax non eris; non enim suspicamur, nisi quod nescimus. » Quare talibus inculcandum est, quod medici inculcant

Melan-
cholici
suspi-
cantur
falsa,
cur?

ei qui laborat capitis vertigine, ideoque putat domum et res omnes gyrare et volvi: « Non domus, sed tua te vertigo gyrat. Non domus, sed tua phantasia, tuum cerebrum vertitur. Pone ergo metum; non cadet domus, non te opprimet: illa firma consistit; sed tua imaginatio infirma et volubilis omnia sibi similia esse, secumque volvi autumat. » Huc facit emblema: « Suspicionibus securis, » nimirum:

Suspicio crebra tollatur dira securi,

Non petit hoc vecors pectora casta malum:

Cur tu quod fugeres, quod te fecisse puderet,

Hoc alium prava suspicione gravas?

Suspicione care, puroque hanc pectore tolle:

Improbis est, quisquis suspiciosus erit.

Qui sapit, incertum semper melioribus addit.

Quælibet atque animo candidiore notat.

Post hanc sententiam Complutens. et nonnulli alii codices Græci, et S. Ambrosius subdunt hanc sententiam: *Pupillas non habens, carebis luce; intelligentia autem expers, ne profitearis*; Tigurina: *Cognitionem, cujus expers es, ne profitearis*. Syrus hanc sententiam subnectit post vers. 29, eamque ita enuntiat: *Qui non habet pupillas oculorum, deficit lumine; et cum caligaveris a scientia, ne consilium dederis ad decidendum*. Sensus est: Sicut qui caret pupilla, et consequenter visu, qui est in pupilla, non potest videre, nec lucem præbere aliis membris, totique corpori: ita qui cognitionis est expers, non potest eam aliis impertiri; proinde a docendo absteineat, q. d. Ne alios doceas, quod prior ipse non didiceris; ne fias magister, nisi prius fueris discipulus; ne sustineas esse doctor, nisi ipse sis doctus, non tantum adjective, sed et substantive; nonnulli enim hebetes multos annos audiunt insignes Philosophos et Theologos, ab eisque multa docti, remanent tamen rudes et indocti. Sic Pythagoras, ait S. Hieronymus epist. ad Paulinum, Memphiticis vates, sic Plato Ægyptum laboriosissime peragravit, ut qui Athenis magister erat et potens, cujusque doctrinam Academicæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus, malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerere. » Et inferiorius: « Tractant fabrilis fabri; sola Scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lace-rant, docent, antequam discant, etc. Alii, cum ad Scripturas sacras post sæculares litteras venerint, et sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant; nec scire dignantur, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint; sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia; quasi grande sit, et non vitiosissimum dicendi genus, depravare sententiam, et ad voluntatem suam Scripturam trahere repu-
nantem

TERTIA PARS CAPITIS,

QUÆ CORDIS DURI PŒNAS, ET CORDIS SAPIENTIS PRÆMIA, PUTA, FELICES SUCCESSUS, ASSIGNAT.

27. COR DURUM MALE HABEBIT IN NOVISSIMO: ET QUI AMAT PERICULUM, IN ILLO PERIBIT. — Cor durum efficit superbia, et consuetudo crebra peccandi; hæc enim, cum sit quasi altera natura, indurat mentem in peccato. Transit ab humilitate ad duritiem quasi ad contrarium, quia solent oratores ex antithesi unius contrarii illustrare alterum ei adversum. Sicut enim cor humile est tenerum, molle et flexile; sic cor superbum est durum, rigidum et inflexile. Cor durum ergo opponit, tum mansuetudini et humilitati, quam commendavit vers. 19 et 20; tum obedientiæ, quam filiis commendavit vers. 2 et sequenti. Multi enim filii sunt duræ cervicis, obstinati, pertinaces, ideoque inobedientes et rebelles parentibus. Tangit ergo radicem obedientiæ, quæ est humilitas; et inobedientiæ, quæ est superbia et obstinatio. Denique cor durum facit homines pertinaciter inhærere suæ suspicioni et opinioni, de qua vers. præcedenti. Quare cor durum hic exagitat, et quam grande sit malum demonstrat.

Igitur cor durum vocat præfractum, superbum, protervum in peccato, suaque prava opinione et sensu obstinatum, quod nullis monitis minisque se flecti sinit, ideoque obduratum est et impœnitens, quale fuit cor Pharaonis, Exod. VII, et sequent., quod proinde licet Deus ad tempus toleret, tamen tandem horrendis plagis disperdit et conterit, uti contrivit Pharaonem immittendo toti Ægypto decem plagas acerbissimas; nec enim æquum est, ut Deum sentiat blandum in morte, qui erga Deum et homines fuit durus in vita, ait Palacius. Et Lyranus. « Sicut durum, inquit, in corporalibus dicitur, quod resistit tangenti; sic in spiritualibus, quod resistit instinctui ad bonum. »

Divine cor durum definit et describit S. Bernardus, lib. I De Consider. ad Eugen.: « Quid, ait, est cor durum? Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret; quia nec sentit. Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis induratur. Ingratum est ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum obliviscens, præsentium negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit; præsentium nihil non perit; futurorum nulla, nisi forte ad ulciscendum, prospectio seu præparatio est. Et, ut in brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reveretur. »

Porro, « cor durum male habebit in novissimo, » q. d. Cor durum videtur sibi bene habere, quia in suis cupiditatibus, æque ac protervia et duritie, sibi complacet, firmiterque conquiescit, ac videtur sibi esse inexpugnabile, quia nemo audet illud tangere, eo quod quisque desperet illud se posse frangere; se i. « in novissimo, » id est, tandem, præsertim in morte, « male habebit; » quia tanget illud, et franget Deus. Unde Syrus vertit, *cor durum, malus fiet finis ejus*; id est, cordis duri malus erit finis; ex adverso: *qui diligit bona, in iis calcabit*, id est, in iis incedet, iis utetur et fruetur, tam moriens quam vivens; Tigurina, *cor pertinax malum tandem accipiet*. Denique cordi lapideo et duro, quale fuit Judæorum, opponitur cor carneum et molle, quod Deus per Christum promittit Christianis, Ezech. cap. XI, 19, et cap. XXXVI, 26. Vide ibi dicta. Unde Abbas Pastor rogatus de duritia cordis, respondit eam vinci et frangi verbo Dei: « Natura aquæ, inquit, mollis est, lapidis autem dura est; et si vas aquæ plenum pendeat supra lapidem, ex quo assidue stillans gutta cadat in lapidem, perforat eum: ita et sermo divinus lenis est, cor autem nostrum durum; audiens ergo homo frequenter divinum sermonem, aperitur cor ejus ad timendum Deum. » Ita Vita Patrum lib. VI, libello XVIII, num. 16. Alius: « Esto, inquit, janitor cordis tui, ne intret peregrinus dicens: Noster es, an adversariorum? » Claude ergo cor, ne intrent ea, quæ illud indurent. Ita Joannes Moschus in Prato Spirit. cap. cx.

Et QUI AMAT PERICULUM, IN ILLO PERIBIT. — Primo, Palacius hoc refert ad cor durum, de quo sermo præcessit, q. d. Cor durum amans periculum damnationis æternæ, in ea damnatione peribit. Est enim cordis duritia aperta ad damnationem via; sicut benignitas, charitas, tenerritudo, certa est ad felicitatem semita.

Secundo, idem generalius per « periculum » accipit peccatum mortale; est enim peccatum mortale certum inferni periculum, q. d. Qui amat peccatum mortale, in eo peribit, id est, morietur; ibitque ad mortem gehennæ æternam, nisi Deus magna sua misericordia eum ruentem cohibeat, reducat et extrahat.

Tertio, plane et plene, qui amat quodlibet periculum, in eo peribit. Sicut enim milites pugnaces, qui amant bellum, in ejus periculis et præliis pereunt; ac natatores, qui amant natationem, in ea tere submerguntur: sic qui amant rem quamquam, cui subest periculum peccati,